„Fragmente dintr-un carnet găsit”

Într-o seară de noiembrie (în împrejurări pe care ar fi prea lung să le povestesc aici) am găsit la Paris, pe podul Mirabeau, un carnet cu coperţi negre, lucioase, de muşama ca acelea în care obişnuiesc băcanii să-şi ţină socotelile. Erau exact 126 de pagini - hârtie comercială - scrise mărunt, regulat, fără ştersături. Le-am cetit pe toate într-o noapte. Lectură curioasă, obositoare pe alocuri, pasagii obscure, notaţii ce îmi erau străine, ba chiar absolut opuse. L-am căutat pe proprietarul acelui caiet. L-am căutat cu suficientă stăruinţă, pentru ca scrupulele mele să fie împăcate, dar cu mijloace destul de vagi, pentru ca totuşi caietul să-mi rămână. Public aici câteva fragmente. Stângăcia unor expresii, dacă există, e datorită în întregime traducerii mele. Manuscrisul e în franţuzeşte. Am dat pe alocuri, unde traducerea mi s-a părut cu totul insuficientă, în paranteze, expresia exactă a textului. Ţin de altfel, la dispoziţia curioşilor, originalul.

MIHAIL SEBASTIAN

I ...Cum îi povesteam lui M.D. întâmplarea asta, el observă în treacăt: - Frumoasă experienţă.

Atâta a înţeles din tot ce i-am spus. O experienţă. Am oroare de termenul ăsta. E bun pentru exerciţiile lui de psihologie aplicată. Eu nu pot să trăiesc cu foaia de observaţie în mână. Să înconjur viaţa ca un spectator, să o ajustez aici, să o proptesc dincoace, să o aranjez. Între un arbust ce creşte barbar şi între un grădinar cu foarfece şi planuri, simpatia mea de animal merge către cel dintâi, întreagă.

Nu am împotriva acestor apucături de psiholog decât facultatea de a uita. Dar o am întreagă. Nu m-a obsedat niciodată amintirea unei femei posedate (De altminteri, viaţa mea se joacă altundeva decât în ţarcul amorului). Niciodată nu m-a urmărit un cuvânt spus, un surâs sau un spasm.

Ce să fac eu cu toate aceste frunze moarte, cărora M.D. le spune experienţe? Dacă uneori, atât de rar, împotriva firii mele închise, am avut anume momente de fericire adâncă, a fost tocmai pentru că am ştiut să le trăiesc aşa cum veneau, fără să caut nimic dincoace sau dincolo de ele.

M.D., care este medic, suferă de o deformare profesională. Ia măsuri preventive împotriva vieţii, cum le-ar lua împotriva febrei tifoide. Strânge experienţe pe stradă, cum strângea altădată observaţii la clinică, în vremea în care îşi lucra teza de doctorat. Nu. Jocul ăsta mă scoate din sărite. Eu nu vreau să previn nimic şi nu vreau să corectez nimic. Vântul care bate, îl primesc în faţă. Să mă pătrundă ca pe un arbore în stepă, să mă lovească după bunul lui plac şi să înceteze când o voi. Cu atât mai bine, dacă până la urmă eu am să rămân tot în picioare. Şi dacă nu...

Ah! Experienţele astea „amuzante“ pe care le piepteni, le lustruieşti, le simplifici şi le aşezi pe urmă în memorie ca într-o vitrină! Cine ştie? Poate că au să mai servească odată! Ei bine, nu. Dintre toate avariile, pe asta o urăsc mai tare: să agoniseşti bucăţi de viaţă pentru mai târziu, pentru la bătrâneţe, pentru momentele de plictiseală eventuală. Nu sunt eu în stare să fac asemenea economii. Muşc dintr-un măr, atâta cât am poftă: pe urmă, când m-am săturat, îl arunc la canal. Să-l ridice de acolo amatorii de „experienţe“.

II Cred că am îndurat cu destul stoicism tot felul de umilinţe, dar că una singură mi-a fost totuşi cruţată. Umilinţa de a rata. Ratezi când te abaţi din drumul pe care vrei să-l urmezi, sau când nu ajungi acolo, unde ţi se pare că ar trebui să ajungi. Eu însă nu m-am socotit niciodată sortit unui anume drum. Am umblat pe unde întâmplarea m-a purtat, am ajuns acolo unde s-a potrivit să ajung.

Esenţialul se petrecea altundeva decât în isprăvile mele vizibile. Ceilalţi - prieteni, femei şi duşmani - îmi urmăreau viaţa pe acest cadran din afară, multumiţi că pot citi în cifre ceva, care nu se citeşte poate decât în bobi. Şi eu râdeam, ştiind cât de departe mă găsesc de socotelile lor.

...M-am gândit de multe ori la soarta unui cal de pur sânge, ajuns din voia întâmplărilor să tragă căruţele primăriei la un ham cu gloabele prăpădite din grajd. E o imagine care nu mă întristează.

III ...Când a văzut că nu-i răspund şi că plăcerea ei mă lăsa indiferent, E. s-a întors din prag. Era mirată. Poate că şi vanitatea ei de femeie era puţin în joc. Dar mai ales era mirată.

Cum? Mă părăseşte, îmi spune răspicat că nu mă iubeşte, că n-are să mai vină niciodată la mine, mă lasă chiar să înţeleg că altcineva, altcineva „mult mai bine“ decât mine, are să-mi ia locul - şi eu nu răspund, nu protestez, nu mă ridic de la masa mea de lucru!

Biată fată! Şi ea, cu atâta deşteptăciune cât i-a dat Dumnezeu, are naivitatea să înţeleagă şi ea crede că toate trebuie să aibă un înţeles în lumea asta. Mă credea învins şi mă vede în faţa ei calm.

Dacă ar pricepe că toate istoriile acestea de amor n-au pentru mine decât importanţa unui detaliu. Dacă ar şti că în romanul nostru terminat, eu am fost tot timpul absent, singur, străin. Iubirea este în viaţa mea ocupaţie secundară şi de aceea înfrângerile mele în această ordine sunt fără consecinţe. Ce îi pasă unui campion de fugă, dacă cineva îl învinge într-un meci de box? Dar cum să facă E. această distincţie (chiar dacă i-aş explica-o aşa, în termeni de sport), ea, care joacă la ruletă pe banda iubirii şi când pierde, pierde totul?

Am avut şi eu crize în amor, dar - deşi ele sunt deja vechi şi amintirile mele mă pot înşela - cred că totdeauna, la rădăcina lor, a fost altceva. Un anume dezgust pentru o viaţă, pe care o simţeam pentru o viaţă devenind prea sigură de ea, prea inertă. Un anume dor de a rupe cu o întreagă situaţie, care nu era propriu-zis o situaţie, ci numai o acumulare de fapte mărunte, ce mă imobilizau prin mulţimea şi mediocritatea lor.

IV Atunci căutam spre dragoste, ca spre o fereastră. Şi mă înşelam crunt. Chiar la Lyon în 1922. Da, chiar şi atunci.

Fiindcă în fond - şi o mărturisesc fără tristeţe, dar de asemeni fără orgoliu - nici una dintre aceste aşa-zise crize amoroase, nu era destul de puternică pentru ca să n-o fi putut lichida în bordelurile de la Monsieur le Prince. Pe urmă rămânea restul.

V Nu cred că am o vocaţie specială pentru mizerie. Observ numai că ea nu mă dezgustă.

...Serile lungi din noiembrie, cursele nesfârşite în ploaie, pe uliţi păcătoase, dincolo de Austerlitz, în Bastilia, în Place du Tertre, întoarcerile târzii pe malurile Senei! Ploaia mă pătrunde ca pe o bârnă putredă, luminile vitrinelor mi se par nereale, clopotul tramvaielor vine asurzitor din susul străzii, eu mă opresc prosteşte la galantarele brutăriilor, citesc soldurile la măcelării, un biftek 2,50, un escalop 3,75, plec mai departe din obişnuinţă, aşa cum m-am oprit, nu ocolesc băltoacele, nu cer iertare când dau cu cotul într-un pieton, nu mă feresc de automobile, nu mă gândesc la nimic. Şi mângâierea cuminte [în text: *paisible* N.T.] a ploii pe obraji! [...]

VI Încă un cuvânt pe care trebuie să-l suprim din vocabularul meu: explicaţie. Vorba asta pentru mine n-are niciun sens.

Eu n-am avut crize sufleteşti. Am avut numai anotimpuri. Şi dacă crizele s-or fi explicând, anotimpurile, nu.

Eu întram în tragic, aşa cum trebuie să intre o plantă în iarnă. Am avut iernile mele sufleteşti, şi gata! De asta nici n-am urlat de deznădejde, nici n-am aşteptat măcar. Ce să aştept? Ce aşteaptă un pom în lanuarie, desfrunzit cum e, cu coaja crăpată şi ramurile negre?

Singura mea ispravă în acest lung trai al meu, singura zic, a fost să pricep la timp, că, deşi existenţa mea este un fapt unic în desfăşurarea lumii, un fapt fără precedent şi fără urmare, totuşi fiinţa mea intră în cadrele mari ale zoologiei.

Crize şi explicaţii devin nişte biete jucării în faţa acestui adevăr.

VII M.D., medic şi psiholog, pretinde că eu îmi disprefuiesc inteligenţa. Nu, nu e adevărat. O pun la locul ei: asta e. Ştiu că e ascuţită şi abilă. Dar mai ştiu că viaţa (viaţa asta bătută de vânturi, hărţuită, neliniştită, viaţa asta pe care o urăsc şi o iubesc deopotrivă) se poate foarte bine lipsi de ea.

Eu am izbutit acest lucru apreciabil - şi sunt mirat că M. D., amator de experienţe, nu-l observă şi nu-l admiră - de a opri inteligenţa pentru treburile ei proprii. O păstrez în raporturile mele cu lumea. Este un act de politeţe. Dar mie, mie personal, puţin îmi pasă de ea. Mărimea [în text: *la grandeur* N.T.] n-a fost niciodată realizată de inteligenţă.

Toate noţiunile care fac traiul posibil şi convenabil, eu le păstrez ca să mă amuz. Just-injust, bun-rău, frumos-urât, moral-imoral, toate astea sunt fără înţeles, fără adevăr, fără adâncime. Nu cred în niciuna din mizeriile astea. *Nu cunosc niciun sfânt moral!!*

Moralitatea şi sfinţenia se exclud. Dacă asta mi-ar fi meseria, m-aş duce să-i caut pe sfinţi în ocne. Şi încă mi-ar scăpa toţi sfinţii, al căror sulpiciu nu intră sub prevederile codului penal.

Totuşi, ştiind lucrurile pe care le ştiu, eu joc în lume pe scara de valori a tuturora. Spun că asta e rău şi asta e bine. Că asta e frumos şi asta urât. Admit şi reprob, compar şi trag concluzii. Şi nici măcar nu mă stric de râs.

Ce aleasă voluptate! O, acest M.D. care apără împotriva mea drepturile inteligenţei! Când a avut el asemenea bucurii!

VIII Dintr-o scrisoare a lui E. (este la Bordeaux de două săptămâni):

„Nu, n-ai să ştii niciodată cât te-am iubit, fiindcă voi ăştia, bărbaţii, nu ştiţi niciodată nimic din ce se întâmplă. Nimeni nu ştie nimic din ce se întâmplă“.

Şi ea deci, această dulce, moale şi blondă E. şi ea a ajuns să descopere acest adevăr. Îl spune cu melancolia ei de patru parale, dar îl spune.

„Nimeni nu ştie nimic din ce se întâmplă?“.

Slavă, Domnului! Căci altfel ar fi sinistru.

Dacă mi-am trăit viaţa aşa cum a fost, bună, rea, dacă m-am adâncit în toate umilinţele ei, dacă m-am supus tuturor mizeriilor, pe care le ştiu şi pe care nu le ştiu, dacă am consimţit să duc după mine zdrenţele acestui trai trist, a fost pentru că eram sigur că nimeni n-are să ştie, că, ştiind, nimeni n-are să priceapă, că până la urmă eu am să rămân singur, mai singur decât un astru în cer, mai singur decât un bou în staul.

Tragedia de a nu fi înţeles? Nu cunosc. Vreţi să spuneţi plăcerea, patima, extazul de a nu fi înţeles. Să te simţi unic, baricadat în tine, impenetrabil, singur cu superstiţiile tale, cu simbolurile, cu semnele, cu idolii tăi, să ştii că viaţa pe care o trăieşti tu, nu o mai trăieşte nimeni altul în lume, că nimeni altul nu o poate măcar imagina, să duci cu tine acest mister şi el să nu-ţi poată fi luat, chiar dacă l-ai striga în pieţe publice chiar dacă l-ai răcni pe scenă la teatru, chiar dacă l-ai împărţi tipărit pe afişe... Doamne! mă întreb cu ce am meritat atâta fericire [...].

IX Am schimbat oamenii ca pălăriile, le-am căutat prietenia, le-am vorbit, i-am făcut să vorbească şi pe urmă i-am lăsat la jumătatea drumului, pentru că nu mă mai interesau, pentru că nimic în ei nu răspundea căutării mele, pentru că erau la fel cu cei dinaintea lor şi cu cei de după ei, vechi, cunoscuţi, monotoni.

Erau inteligenţi unii. Erau tineri, cu detalii personale curioase, cu istorii felurite. După un timp - variabil ca durată, dar niciodată prea lung - observam că toate aceste străluciri păleau. Erau calităţi mai mult sau mai puţin mari. Or, eu, fiindcă nu sunt psiholog, nu pot socoti cu „mai mult sau mai puţin“. Termenii de comparaţie îmi scapă. Ceea ce îmi trebuie, ceea ce adică este absolut necesar aşteptării mele de fiecare ceas, este trăsătura unică a unui fapt, a unui om, a unui cuvânt. Nu cer nimănui să fie bun sau rău, frumos sau urât, canalie sau înger. Îi cer numai să fie ceva, care să nu existe decât o singură dată [...].

Dacă îi reproşam uneori, pe drept sau pe nedrept – că e grăbit şi superficial, că literaturizează, că pune toată greutatea pe convenţional şi exterior, că are o prea mare siguranţă în tot ce spune, în tot ce face, că are suficiente resurse pentru a prinde subtilităţi intelectuale, dar nu destule pentru subtilităţi sufleteşti, că generalizând reduce totul la tipar şi îi scapă multe din minunile particularului – cartea de acum îmi arată că poate fi altfel, şi îmi place pentru că este o evadare, pentru că este o realizare în gând a unui ideal cotidian.

EMIL GULIAN

(„România literară“, 4 iunie 1932)

Caut în lucruri şi în oameni sunetul lor propriu. Mă interesează ceea ce au ireductibil. Ireductibilul! Este singurul meu fel de a simţi eternitatea.

X N-au fost dese momentele, în care L-am cunoscut pe Dumnezeu din faţă. Nu sunt un mistic şi am fost rar în extaz [în text: *état de grâce*, expresie care revine de câteva ori şi în diverse locuri ale carnetului N.T.].

De altfel, în afara unui ascuţit simţ al păcatului, mă întreb ce este transcendental în simţirea mea. Ideea mea de Dumnezeu este colţuroasă, uneori rece. Dar ceea ce mă cutremură înaintea ei, este tocmai această senzaţie de ireductibil, pe care o caut inutil aiurea.

A fi unul, unul singur, unul în absolut, dincolo de orice raport, deasupra oricăror relaţii, esenţial unul, ireductibil unul.

De câte ori viaţa mă fărămiţează, sentimentul acesta al lui Dumnezeu îmi vine neclintit în ajutor [...].

XII Fata, care m-a oprit în faţa squarului Vaugirard, nu ştiu cum era. Abia dacă am avut când să trec pe lângă ea şi să-i arunc în faţă cele câteva vorbe de refuz.

- N-am nici un ban, domnişoară.

(Ce e ridicul, este că poate nu m-a crezut). Dar era înaltă, şi asta tot am putut observa. Trebuie să fi fost brună. Strângea în jurul trupului ei subţire un fel de cârpă neagră, un fel de vag pardesiu şi tremura atât de tare, încât mi se pare că i-am auzit dinţii clănţănind în gură. Vocea nu-i era poate deosebită de a cerşetorilor de rând şi cu toate astea m-a lovit. Poate din cauza tinereţii ei. Să tot fi avut 20 de ani. Cred că era frumoasă.

Fragmentele dintr-un carnet găsit ale dlui Mihail Sebastian sunt însemnări din jurnalul unui pur: omul, care dându-şi seama de lipsa de importanţă pe care o avem cu toţii, situaţi în grandoarea cosmosului, nu cade în exegeze şi în filozofii, după cum nu cere explicaţii de la alţii, ci află o salvare în propriul său orgoliu de om, cu o algebră cunoscută numai de el... O retranşare în fiinţa sa lăuntrică, o repulsie adâncă faţă de standardizarea oamenilor şi o pledoarie (câtuşi de puţin didactică, dar plină de un suflu de neîntâlnit estetism) pentru sectoarele tranşante, care diferenţiază pe indivizi.

Iubim şi admirăm pe temerari şi pe exilaţi. Şi de aceea nu ştim cum să preţuim îndeajuns orgoliul acesta trist, izolat, din filele jurnalului de cunoaştere interioară al dlui Mihail Sebastian. Blazonul d-sale nu l-am mai întâlnit pe burgul nimănui şi – în mişcarea noastră literară – stă ca un indiciu al talentului fără reproş, singur şi demn.

EUGEN JEBELEANU

(„Adevărul“, miercuri 27 iulie 1932)

Sunt un zevzec poate şi un caraghios, dar uite că întâmplarea asta nu mă lasă în pace. E ceva care nu merge astă seară în treburile mele şi cărţile din faţă mi se par o glumă de prost gust. Hotărât lucru nu sunt eu un filozof: fata asta opreşte în loc mersul lumii pentru mine. Îmi spun că lumea lui Dumnezeu e o operă ratată, că totul e compromis până în adâncuri, că tot e mizerabil şi meschin şi abject, de vreme ce faptul acesta a fost cu putinţă. Ce aş putea să-i reproşez universului, altceva mai umilitor decât ochii fetei de adineauri, care mi-a cerut mie (probabil pentru ca ironia întâmplării să fie mai biciuitoare) să-i dau bani? Dacă astă seară, m-aş găsi la judecata din urmă şi dacă mi-ar veni rândul să vorbesc, cred că aş da dracului toate răfuielile mele metafizice şi aş povesti ce am văzut acum 15 minute. Pentru blestemul pământului ar fi de ajuns şi prea de ajuns.

XIII Judecata din urmă? Cred în ea cu sinceritate, cu disperare. Este scuza renunţărilor mele de astăzi, este puterea răbdării mele de totdeauna.

Accept întâmplările aşa cum vin, îi i-au pe oameni drept ceea ce se dau, îmi împlinesc munca aşa cum se întâmplă. Fiecare zi rupe ceva din idealul meu de mărime [în text: *grandeur* N.T.]. N-am făcut niciodată nimic fără lipsuri, fără corectări, fără sentimentul de a trăi în provizoriu. Da, o spun fără ruşine şi fără umilinţă, dar cu toată durerea unei asemenea mărturisiri. Astăzi am renunţat la un lucru de nimic, măine la altul, conştient de păcatul nedesăvârşirii, sigur că fiecare din aceste mutilări, oricât de mici, dezorganizează complet existenţa. Astfel mă depărtez continuu de steaua în care cred.

Dumnezeu ştie că nu m-am schingiuit cu inimă uşoară, că fiecare din aceste mici „adaptări la viaţă“, am plătit-o scump, că pe fiecare din aceste capitulări le-am ocolit de departe, deşi drumul cel mai lesnicios spre ele mi-l ducea. Dar de câte ori am cedat, pacea îmi era impusă şi acceptarea mea era condiţionată. Ştiam că semnez o hârtie fără valoare. Ştiam că lupta va fi reluată într-o zi, că toate aceste redute pierdute într-un război fără amploare, vor fi recâştigate odată, cu o singură lovitură, într-o singură clipă.

Aştept această chemare cu sentimentul că tot restul e mărunt, secundar. Nu am nimic dintr-un procuror, nu sunt răzbunător, nu cred în justiţie, dar viaţa asta nu pot s-o dau pe patru parale. Trebue să fie undeva o greutate care să echilibreze balanţa aplecată a trecerii mele pe pământ. Judecata din urmă eu am vreme destulă s-o aştept.

XIV Dintr-o călătorie în Normandia.

Soarele ăsta violent, malul lutos de la Fécamp, plaja desfăşurată monoton pe nesfârşiţi kilometri, aerul mirosind a iarbă udă - din ce pierdută conştiinţă de animal, vine bucuria de a le regăsi pe toate?

Între Montigny şi Vinmes, am fost opriţi cinci minute în drum până să cadă un platan tăiat. Îl retezaseră de la rădăcină şi aşteptau să se rupă acum singur, sub propria lui greutate, de ultimele fibre care îl mai ţineau. Lucrători, automobilişti şi trecători se dăduseră respectuos deoparte, făcând gol în jurul lui, pe o rază de 50 de metri.

A căzut frumos, lent, descriind un cerc de stea căzătoare şi s-a lovit masiv de pământ, răspândind departe un zgomot, întâi surd, pe urmă amplu, vibrând între orizonturi ca într-un ghioc.

E ceva glorios şi suprem în căderea asta, pe care am invidiat-o, ştiind că eu niciodată n-am să mă pot despărţi de nimic cu împăcarea acestui trunchi de platan, întins de-a curmezişul drumului.

Ar trebui să înţeleg că şi asta este o formă a morţii, cea mai frumoasă desigur şi inaccesibilă nouă, care murim fără demnitate, împotriva voinţei noastre.

✻

La Dieppe, într-un bar din port, cu marinari şi femei pierdute, am văzut după miezul nopţii, la o masă din fund, o pereche ciudată. El beat, murdar, volubil, conversa cu vecinii din jur: ea brună, palidă, foarte elegantă îl privea cuminte, fără să-i reproşeze nimic şi aşteptând nu ştiu ce. De câteva ori, bărbatul a lăsat-o şi s-a dus să danseze cu femeile din local. Când s-a întors a bătut-o generos pe umeri, şi ea a zâmbit trist, nu resemnată, ci fericită, de o caldă fericire interioară.

Ce mister ascundea alăturarea lor? Ce dramă sau ce închipuire se zbătea între ei, unindu-i?

Nu ştiu şi mă bucur că nu ştiu. Este ceva regal în tăcerea şi absenţa oamenilor. de aceea eu prefer un simbol unei explicaţii.

✻

Să treci în goana unui automobil pe lângă o fereastră care se deschide, să laşi în urmă o femeie care s-a oprit anume ca să te privească, să străbaţi spre seară strada deşartă a unui târg, în care, dincolo de obloanele trase, ard lumini şterse, să surprinzi voci şi să duci cu tine un nume strigat din pragul unei porţi...

Nimic nu-mi dă mai precis sentimentul singurătăţii mele, al inutilităţii oricărei experienţe, al neimportanţei mele personale, redus să mă cunosc pe mine şi încă pe câţiva, când pământul este populat de un miliard şi jumătate de oameni, plus câteva bilioane de alte dobitoace şi plante.

Îmi făgăduiesc să mă gândesc, într-o viitoare zi de tristeţe, la rotaţia stelelor. În orice caz la domnul cu joben şi redingotă, care număra la Rouen, în piaţa Saint-Maclou, barele unui grilaj din faţa bisericii [...].

✻

Iepure sau veveriţă, nu ştiu ce a fost animalul care mi-a ieşit în cale, noaptea, pe drumul lăturalnic spre Bolbec, lângă un pod, unde ne opriserăm pentru schimbarea unei roţi.

Plouase şi mirosea a plante strivite. I-am văzut doar ochii, sticlucitori, precişi, neîntrebători. Ne-am privit unul pe altul, de la animal la animal, şi am fost fericit să fiu în momentul acela egal cu el, în conştiinţa mea şi a lui.

XV Deşteptările în zori, după ceea ce chiamă o „noapte de iubire“!... Femeia de lângă mine - străină -, aşternutul răvăşit, braţul atârnând peste bara de alamă rece a patului...

Nu ştiu şi nu am cunoscut niciodată voluptatea oboselii, împăcarea membrelor care îşi aşteaptă somnul, prietenia celor două trupuri sătule, ci numai un gust violent de a sfârşi, o repulsie îndârjită împotriva femeii de alături, inutilă, trivială, o necesitate imediată de a fi singur.

Aştept atunci cu ochii ficşi să prind întâia umbră albastră a soarelui pe fereastră, întâia lumină a zilei care vine să pună ordine în această pierdere.

Este unul din semnele sigure ale proastei lor calităţi sufleteşti, faptul că nici una dintre femeile mele nu a simţit că în momentul acela nu mai exista şi se strângea totuşi cu o bucurie inconştientă la pieptul unui bărbat, care înceta să fie un amant, pentru a deveni un evadat.

M-am gândit încă o dată la demnitatea copacilor, care se iubesc fără efuziune, într-o îmbrăţişare ce consumă tot şi nu lasă urme.

XVI Nu am nici un respect pentru pasiunile, în care nu intră un dram de ostilitate. Este principiul lor viril, lucid şi permanent. Este singurul lucru care le face suportabile prin nu ştiu ce viziune rea, detaşată şi nudă a vieţii şi a oamenilor.

Poate dintr-un defect de imaginaţie, poate dintr-un simţ biblic primar, mă regăsesc în faţa oricărei femei iubite, ca în faţa unui animal de altă specie. N-am făcut niciodată cu ele, nici măcar cu titlul de distracţie, încercări de înţelegere mutuală.

Singură O., bruna mică şi decisă de la Talloires 1926, a pritins situaţia cu loialitate şi resemnare. Nu-mi umbla prin hârtii, nu întreba, nu încerca să priceapă. Ziua era ceva existent în afară de mine: o priveam cum se tăvăleşte goală pe terasă, cu zâmbetul ei alb, cu picioarele ei subţiri, cu gâtul ei prost desenat. Trăia acolo ca o şopârlă, cu bucuriile ei, cu preocupările, cu orizontul ei de fenomen natural şi distinct.

Ne descopeream noaptea, unul pe altul, cu licărul de mirare ce îi este necesar oricărei bucurii şi cu sentimentul precis că ceea ce se întâmplă între noi doi, angaja cel mult legile generale, în nici un caz persoana noastră.

Ar fi o deziluzie să aflu cândva că prietena mea O. a ajuns o veritabilă amantă. Ce decădere!

XVII [...] Nu, nu este nimic de făcut împotriva aptitudinilor mele de plantă, singurul lucru cu care mă mândresc eu, care nu mă mândresc cu nimic.

XVIII ...Şi dacă cel puţin aş putea să pierd sentimentul acesta că totul se face cu consimţământul meu, cu participarea mea inconştientă, sentimentul acesta al unei responsabilităţi perpetue.

Nu mă pot desolidariza de nimic şi mi se pare că ar fi just să fiu pedepsit pentru ploaia de afară, pentru schimbarea nopţii şi a zilei, pentru cursul Senei. Mi se întâmplă să spun, seara, din mansarda mea de la Porte de Versailles, când deschid fereastra spre oraşul acesta, de unde vine surd zgomotul metroului şi melodia destrămată a unui acordeon, mi se întâmplă să spun că la toate acestea, prin simpla şi pasiva mea prezenţă în lume, eu colaborez.

XIX Dacă drumurile din afară nu mi-ar fi toate închise, le-aş găsi atât de uşor pe cele interioare?

Nu întâmplător sunt dintre acei care fac coadă la un ghişeu, sortit să se închidă tocmai în clipa în care vor fi ajuns în faţa lui. Nu întâmplător am pierdut, rând pe rând, un autobuz la un colţ de stradă, o bucurie la un colţ de destin. Se găseşte totdeauna ceva - o întârziere, o scrisoare rătăcită, un guler rupt - ceva care să încurce socotelile cele mai simple.

Ghinion, desigur. Dar mai ales o mare lene şi un precis simţ al deşertăciunii.

Cum nu mă feresc de nimic, nu am de ce mă teme. Ce ar putea să inventeze viaţa împotriva mea, care să-mi depăşească aşteptările şi indiferenţa?

Pentru fiecare poartă care mi s-a închis în lume, a fost una care a cedat simplu înlăuntru, în mine. Şi am primit schimbul, liniştit, fără părere de rău, cu o imensă nepăsare şi cu un dram de satisfacţie - satisfacţia de a fi tras pe sfoară nenorocul [în text: *la joie d'avoir roulé le malheur* N.T.] schimbându-l în ceva generos, cald şi intim.

Era bucuria de a pierde, a pierde simplu, fără să întorci capul, fără să ţii minte, fără să te socoteşti frustrat, a pierde zile şi aşteptări, aşa cum îşi pierde un arbore, fructele.

XX Seară în Ile Saint-Louis, la Tv., care s-a întors din Argentina, după o lipsă de un an.

Un foc decorativ în cămin, ferestrele deschise spre Sena - mai albastră în acea seară rece de aprilie, decât ar fi vara, în zori - ţigări şi vin, un vin dens, luminând în obscuritate cu luciri de piatră scumpă.

Am vorbit despre cărţi, femei şi ţări, Tv., care păstrează în bogăţie un vag accent de aventură ce îl fereşte de suficienţă, povestea cu detalii exacte şi veridice, o istorie fantastică, întâmplată lui. Are stil omul ăsta şi nu ştiu ce instinct singur, care îl ajută să treacă peste toate punţile dificile ce stau între doi inşi atât de feluriţi. Mi-a arătat stampe, hârtii rare, fotografii din drum.

O seară somptuoasă, seară de lux şi uitare.

Când ne-am despărţit pe Pont-Neuf, mi-a trecut prin cap să fac inventariul averii mele. Pentru ironia obiectivă a situaţiei.

Iată: 6 franci, 85 de centime; 12 tichete de autobuz.

✻

Reflecţie făcută de Tv., ieri, la restaurant, unde mă chemase, după o lungă plimbare comună în Place du Tertre, pe care nu o cunoştea bine.

- Hotărât, trebuie să schimb regimul: sunt subalimentat. De doi ani mă hrănesc numai cu icre moi, păstrăvi şi scoici. Mi-e continuu foame.

Am râs, eu care de asemeni sunt „subalimentat“ (deşi termenul ăsta tehnic nu convine foamei mele) şi n-am îndrăznit să-i spun de ce râd. A insistat.

- Pentru că mă gândesc la relativitatea condiţiilor umane, i-am răspuns [în text: *„je pense a la relativité des conditions humaines“* N.T.].

✻

[...] Bag de seamă că-mi lipseşte, faţă de oameni, sentimentul invidiei, deşi este în mine un leneş care ar fi iubit mătăsurile, covoarele şi călătoriile, puţin pentru ele şi foarte mult pentru elementul lor decorativ. Dar nu pizmuiesc pe nimeni şi nu-mi amintesc să fi avut accese de revoltă socială.

Mi-ar plăcea să mă iau la întrecere cu plantele şi animalele, în niciun caz cu bogaţii şi săracii.

Este totuşi o imagine care mă derutează: noaptea, la 12, în Place de l'Opera, femeile ieşind de la teatru, în rochii albe, lungi, cu braţele goale, cu gâtul mat, cu pasul mic şi repede, pierzându-se dolente dincolo de portiera unei maşini care aşteaptă. Mi se pare absurd şi în acelaşi timp admirabil faptul că între mine şi ele este o distanţă definitivă, etern imposibilă [...].

XXI O! serile din curtea Spitalului Herold, amabil ca o vilă de ţară, cu porţile închise, cu aleile regulate, cu pomii văruiţi până la jumătate, cu băncile verzi, distanţate. Copiii bolnavi se ridicau în paturi, albi în cămăşile lor de noapte şi se îmbulzeau la ferestre să ne strige bună seara. Infirmierele străbăteau în halat curtea, de la un pavilion la altul, să ducă o foaie de temperatură, să cheme un intern, să ceară un medicament.

Noi treceam printre ferestre şi copaci, vorbind despre idei şi probleme, în vecinătatea acelor lucruri ce evocau o moarte cuminte, familiară şi lipsită de mister.

A fost întâia întâlnire cu moartea, întâlnire de pe urma căreia am rămas cu imaginea ei armonioasă, ocrotitoare, având oarecare ironie pentru zbaterea şi neliniştea noastră, dar în fond camaradă şi prietenă.

Uneori, astăseară bunăoară, când mă simt obosit de singurătate şi când jocul ăsta de căderi şi ridicări, din care sunt făcute toate zilele, începe să apese exagerat, mă gândesc la moartea aceea bănuită pe aleile spitalului amabil, ca la o bună amantă, cu braţele rotunde şi degetele fine, coborând uşor peste această frunte grea.

XXII Nu deznodămintele mă sperie, ci încercarea de a le ocoli. Oridecâteori simţeam că ceva se sfârşeşte - un amor, o situaţie, un pact sufletesc cu mine sau cu alţii - îmi luam pălăria şi plecam. Viaţa are destule rezerve, pentru ca să nu ne împiedicăm de resturi şi regrete. Mă simt incapabil să repar un gest sau o vorbă, să schimb ceva dintr-un lucru întâmplat, să-l reiau de la capăt şi să-l repet, cu mai multă băgare de seamă de astădată, pentru ca ceea ce s-a rupt ieri, să dureze astăzi.

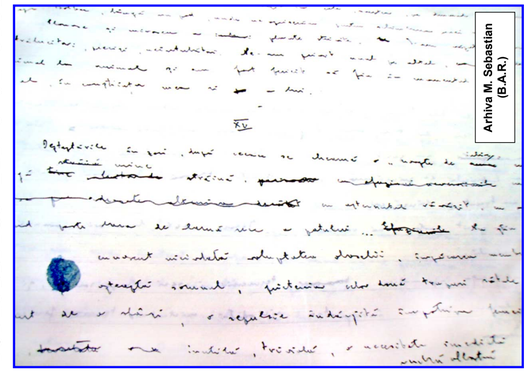

„Eşti rău?“, spune E., jucând cu săracele ei doruri contrariate. Şi nu sunt în stare să-i răspund, nici cu atâta cât i-ar fi ei de ajuns, un vag cuvânt de protest.

Nu. Nu sunt rău. (Sau nu sunt numai rău). Dar mi-e peste putinţă să dreg ceva, nu importă ce, un obiect sau un sentiment, din momentul în care integritatea lui a fost cât de puţin siluită. O pată de umbră, o părere, atâta ajunge pentru un sfârşit.

De câte ori cineva a vrut să-mi explice ceea ce se cheamă o „eroare“ [în text: un *malentendu* N.T.], de atâtea ori a avut dreptate împotriva mea. Nu căutam să replic şi nici nu aveam ce. Argumentele mă dezarmează: toate sunt bune şi toate trec pe de lături. Căci ce socoteală se poate opune unui om, care, ca mine, nu caută justificări ci numai semnificaţii, legea lui fiind nu de a înţelege, ci de a crede?

Totul se poate simula: inteligenţa, buna credinţă, virtutea, cinismul, adevărul chiar. Dar ceva este pur sau impur. Şi asta nici nu se simulează, nici nu se drege.

XXIII Dacă preţuiesc ceva în spectacolul propriei mele existenţe este o anumită dispoziţie, pe care cred că o am specială, pentru a recunoaşte şi accepta un miracol. Nu exclud nimic din posibilităţile vieţii, absolut nimic şi aştept o zi, în care miracolul, un miracol, se va împlini. Voi fi fericit atunci să nu mă mir şi să mă apropii de el cu prietenie, ca de un lucru obişnuit şi zilnic.

Duc uneori certitudinea asta, că ceva răsturnător trebuie să se întâmple, o duc până la absurd, până la a condiţiona un lucru de nimic, o promisiune, un rendez-vous, de neîmplinirea miraculului meu.

Tot ce fac, tot ce spun, tot ce proiectez este reziliabil, ţinând seama de această aşteptare.

XXIV M-am oprit şi astăzi, la Luvru, în sala 27, în faţa aceleiaşi pânze de Memling, în care am recunoscut mai demult un bun exemplu de tot ce este contrar sensibilităţii mele.

Nu-i reproşez acestei „înălţări la cer“, de stil flamand, decât că este prea explicită. Totul este spus, nimic nu e ascuns. Iată globul pământesc, iată sfântul ridicat deasupră-i, iată urmele a două tălpi înscrise în noroi. Miracolul este legat de mâini şi de picioare, ca să-l poţi înţelege dintr-o privire şi să-l poţi pipăi pentru încredinţare.

Învăţ de aici încă o dată, ceea ce am învăţat de atâtea ori, aiurea, în viaţă: că o emoţie şi un semn rezistă la orice, la brutale neînţelegeri, la vehemente siluiri, la contraziceri, tăgăduiri şi bănuieli, dar că nu suportă să fie demonstrat.

Mă pot supune sau mă pot răzvrăti. În niciun caz nu să discut.

Este între spectacolul lumii şi mine o dungă de obscurităţe şi una de lumină, pe care o păstrez intactă, fără sentimentul acesta mărunt căruia i se spune curiozitate. Pentru o viaţă de om, atâta e de ajuns.